

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 13.

V Ljubljani, 1. julija 1888. l.

XXVIII. leto.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

XIV.

Iz prejšnjih razprav sledí, kako različen je človek v svojih svojstvih in kako se je treba užé pri otroški vzgoji ozirati na te raznoličnosti. Vender bi zgrešili pravo pot, ako bi se vselej in brezpogojno udajali tem posebnim težnjam otrokovim, ker le te utegnejo biti tudi v nasprotju z npravstvenimi idejami. Res, da je treba vso osebnost gojenčevo vzdržati kolikor mogoče celovkupno, a tega ne bi storili, ako bi negovali nekatere težnje boljše od drugih; vender se moramo držati tudi tû srednje poti in otroka samo tedâj vzgajati po njegovih sklonostih, kadar le te ne prekoslovijo npravstvenim idejam.

Iz tega razloga so napačna ona vzgojna načela, katera podrejajo osebnost gojenčevo pod jedno samo pravilo. Velika napaka take vzgoje je ta, ker po tem načelu ne dobiva otrok pravih predstav o vzrokih in učinkih. Zato taki otroci, ko izstopijo iz šole, ne poznajo nikakih pravil za svoje delovanje, ne poznajo razlogov za npravstveno življenje, nimajo čvrste podloge, na katero bi se naslanjali v raznih okolnostih. Ako pa se oziramo na pravo otroško individualnost, tedâj dosežemo, da postanejo odnošaji mej roditelji, vzgojitelji in otroci prijaznejši in zbog tega odločnejši.

Na ta način privedemo otroka do samodelavnosti, ki je podloga pravi vzgoji. Obudimo in okreščamo mu trdno voljo za doseg njegovega vzvišenega smotra. Ne ozirajoč se na otroške vzmožnosti, utegnemo od njega zahtevati več, nego more storiti. S tem mu odvzamemo zanimanje za napredovanje v dobrem in potrebnem. Ako pa poznamo njegove duševne in npravstvene sile, prisvojevali mu bodemo le primerno stopinjo npravstvene dobrote. A tudi prejakih nagibov na dobro ne bodemo rabili. S tem bi postali otroci prerano zreli, kar bi škodovalo vsemu njihovemu razvitku. Mnogo naših sposobnosti je sestavljenih. Zato se ne razvijajo vse ob istem času. Sila pa, ki jo potrošimo za prezgodni razvitek te ali one sposobnosti, to pogrešamo pri razvoji poznejšega značaja. Na ta način proizvajamo umetna svojstva, ki trajajo le toliko časa, dokler traje vpliv; za poznejše čase pa nimajo obstanka, temveč se izvržejo na gorše. — Na podlogi take vzgoje bodemo zadovoljeni tudi z manjšimi uspehi. Pri tem pa bodemo dosegli to dobro stran vzgoje, da nam ne bode potreba vzgajati z neprestanim psovanjem, z grožnjami in z zabranjevanjem, temveč bodemo s poljudnejšimi sredstvi priveli otroka do jasnega razumevanja podanih resnic in do Bogu dopadljivega življenja.

Da pa se morejo vzbujati npravstvena uverenja, treba je take učiteljeve osebnosti, ki ima dosti izkušnje, navdušenosti in npravstvenosti. Če bi bile vnanje razmere in otroške

posebnosti še tako ugodne in izvrstne, vendar se ne more brez prave osebnosti učiteljeve nič trajnega učiniti. Najzanimljivejša učna tvarina in znanje didaktičnih pravil ne more zaprečiti, da ne bi slabo vzgojeval oni učitelj, ki nima v popolni oblasti svoje osebnosti. Najvažnejši pogoj za vzgojni vpliv učiteljev pa je ono svojstvo, vsled katerega ume učitelj ohraniti si ugled z neko prirodno osebo dostojnostjo. To je sicer težavno, a ni nemogoče, kajti učitelj občuje z učenci vendar le samo nekaj ur na dan. Ta ugled stori, da se dá vsem vzgojnim naredbam prava veljava. Beseda takega učitelja je učencem sveta, njegovo mnenje je odločilno, njegovo odobravanje jim je nad vse drago. A ugled mora biti pravi; naslanjati se ima na resnična značajna svojstva, nikakor pa ne sme biti ponarejen, umeten. Otroci so navadno jako bistri in kaj hitro uvidijo razloček med pravo in umetno osebnostjo. Izvrstno znanje, bistro opazovanje, plemenito нравstveno mišljenje, ljubezen do učiteljskega poklica in zavest v važnosti taistega, to so ona značajna svojstva, na katerih sloni ugled učiteljev in s tem vse šolsko vspevanje.

To je tem važneje, ker prava vzgoja ni jednostavna in lahka stvar, nego sestavljena in do konca težka in najtežja naloga človeškega življenja. Prav rešiš to nalogo le tedaj, ako s svojim ugledom pripraviš do tega, da se kažejo voljne, odkriti ti vso svojo notranjost, da v nji bereš vsa njih svojstva, vse težnje in vse nagibe. Te nagibe otroškega vedenja ti je potem premotrivati, razstavljati in sestavljati, razlikovati drug od drugega, dobre od slabih in od onih, ki so na videz sicer dobri, ki pa izvirajo iz nizkih nagonov. Treba ti je večkrat promenjovati način poučavanja, da ustrezaš tako individualnosti vsakega otroka. S takim postopanjem vzgojaš pa tudi samega sebe, ker ozirati se moraš tudi na svoje nagibe, strasti, katere moraš krotiti, blažiti, da tako poučuješ s pravim ugledom. To pa daje vsej tvoji vzgoji pravo blažilno moč, katera ne usahne, temveč se vedno znova poroja na korist človeštvu.

Knjiga Slovenska.

§. 31.

Staroslovenščina je torej „jezik, koji je jedini izmedju svih slovjskih jezika od davnine posvećen službi božjoj, koji je prvi i najstariji književni jezik slovjski, na kojem je osnovana književnost u mnogo slovjskih naroda, kojemu je po svemu tome bilo namijenjeno, da bude jedna i zajednička osnova kršćansko-slovjske prosvjete itd.“ (J. Broz l. 1886). Kaka je bila pač osoda temu jeziku?

„Ráz ten — l. 907 — uhodil do srdce Slovanstva“, piše Šafařík. Po smrti Metodovi so se iz Moravije umaknili le bolj sloveči učenci njegovi; po prihodu Madjarov in po smrti Svatooplukovi jih je pobegnilo že več, a po razpadu Vélíke Moravije so se prejšnji prebivalci raztekli na vse strani: nekaj do Tater (pod Karpate), nekaj k Bolgarom, Hrvatom in drugam . . Z razvalin njenih so se okoristili mimo Madjarov tudi Nemci, Čehi in Poljaki (Starožit. §. 41).

„Iz Panonije so slovenske knjige razpostranile se z jedne strani na sever k Moravanom in Slovakom, k Čehom in Lehom, a z druge strani na jug k Hrvatom, Srbom in posebno k Bolgarom, verjetno tudi k ostalim Slovenom v Dakiji, naposled na Rusko, vzlasti iz Bolgarije, no verjetno še prej iz Panonije in Dakije, piše Pervolf (Sbornik Met. jub. 1885)“.

Da se je v prvotni domovini — v Panoniji — ob bregovih silne Donave prvotna slovénška govornica koj zatrla, in da je kar utihnila, ni verjetno; misliti si smemo, da je mej ljudstvom še dolgo živela in se tu in tam pri cerkvah in po samostanih še pridno

gojila tudi v knjigah. „Vigilans Methodii caritas, praetervecta Moraviae fines, sicut superstite Cyrillo Liburnicos et Servios attigerat, ita nunc Pannonios complectebatur, quorum principem, Cocelum nomine ad religionem catholicam informavit, et in officio retinuit“. Vsaj je ravno Kocelj slovenskima verovestnikoma dal bil 50 učencev, in vsaj je Metod poznej imel do 200 pomočnikov, kateri pismenosti slovénске gotovo niso popolnoma zanemarili.

Z Vélíke Moravije in Panonije so koristi prejeli najpoprej Madjari, pravi Šafařík. Slovenci so imeli si državo vže dobro vravnano, bavili so se z raznimi rokodelstvi in nekaterimi umetnijami, bili so poljedelci, vže kristijani in gojili pismenstvo. Vse to so po njih povzeli Madjari, kar se po izrazih slovenskih kaže v njihovi cerkveni, državni in občinski upravi, v njih rokodelstvih in obrtnijah, in Ogerska je bila dokaj časa neka vez mej duhovenstvom po slovanskih krajih (cf. Die slav. Elemente im Magyarischen 1871).

Z Madjari so se ž njo okoristili Nemci nekaj vže prej, nekaj bolj očitno, kar so ukrotili bili i Madjare. Nemčarili so ob mejah na vse strani, in kakor so nekaj šli od jutra proti večeru pred Slovani, tako silijo zdaj — obrnivši se — od večera na jutro med Slovane nazaj. Manjše rodove ob mejah so si več ali manj po svoje obdelali; na pr. polabske Slovane, lužiške Srbe, noriške, karantanske, panonske Slovence, nekoliko tudi česke in moravske Slovane itd. Kakor so po svojih misijonarjih, vradnikih, obrtnikih in drugih naselnikih premnogo nemških besedi v tedanji obliki zaplodili mej Slovence; tako so pa tudi dokaj slovenskih izrazov, vzlasti krajevnih imen, sprejeli v svojo govorico in pismenost (Die christl. Terminologie. Die Fremdwörter in den slav. Spr.).

Na desnem, pa tudi na levem bregu mogočne Donave je vladal tedaj slovénski jezik, kateri se je ohranil v govorici sedanjih Moravljancov in Slovakov tako, da se po njej mnogotero pojasnjuje bližnja zveza s staro češčino in poljščino in po teh z novim slovstvom českim in poljskim. „Cum primum ipse — Methodius — per se ad catholicam fidem Borzivojum principem Bohemorum, deinde Ludmillam uxorem ejus, adhibito quodam sacerdote, perduxisset, brevi perfecit, ut in ea gente christianum nomen longe lateque vulgaretur“. Z vero krščansko je na Česko prišla i liturgija i knjiga slovenska. To je vzljubila kneginja Ljudmila; po njej se je učil vnuk Venceslav (928—936). Žitije sv. Ivana, Ljudmile, Vęčeslava, in cerkovna služba, njemu v staroslovenskem jeziku so-stavljena na Českem, se je razprostranila na jug med Hrvate in na vztok med Ruse. Leta 973 bila je v Pragi vstanovljena biskupija i v ta namen, da ne bode slovenska (slavonicae linguae). Najdalje se je slovenska služba božja obdržala v samostanu Sazavskem, kateremu prvi opat je bil sv. Prokop, do l. 1097. Na dvor kralja Venceslava II. (Vęčeslav, Vacslav, Vaclav: l. 1283—1305) so prišli še tudi menihi, kateri so obhajali službo božjo v jeziku staroslovenskem. Karel IV. (1346—1378) je l. 1347 v Pragi postavil samostan na čast sv. Jeronimu, Cirilu, Metodu, Vojtehu in Prokopu, zavetnikom českega kraljestva, ter je vanj naselil redovnike glagoljaše iz hrvatskega Primorja, da so obhajali ondi (v Emavsu, na Slovanech) službo božjo v slovenskem jeziku (in lingua slavonica, de qua nostri regni Boemiae idioma sumpsit exordium), kar se je godilo do l. 1419. Prvi menihi so bili hrvatski, a poslej i česki, kateri so se učili in so spisovali v jeziku cerkveno-slovenskem (cf. Codex Sazavo-Emautinus). V glagolici se je zvršila česka biblija l. 1416. Cerkevna terminologija česka se vjema s staroslovensko. Miljena pesem: „Gospodine pomiluj ny“! kaže svoj značaj. Spoméniki, ki so se našli na Českem, pričujejo, da je i tod slovela nekaj slovenščina (Prag. Fragment.), ali da je vsaj tudi tje pribežala iz prve svoje domovine — Panonije.

I Poljaci so si pridobili nekaj države Svatoplukove (med Labo, Vislo in Dravo), in tudi k Lehom je prišla knjiga slovenska. „Per eadem tempora Evangelii lumen in

Poloniam invehendum curavit: quo cum ille (Methodius) per mediam Gallaeciam penetrasset, sedem episcopalem Leopoli statuit“. Krstil je silnega poganskega kneza Visljana. „Polonia fidem christianam noluit discere a Germanis, sed per orientales Graecos, Cyrillum et Methodium (Chronica 41)“. V slovanskem samostanu Krakovskem (monasterium slavonicum s. Benedicti) se je služba božja obhajala v slovenskem jeziku (1390—1470) po menihih glagoljaših, ki so dohajali iz Prage. Cerkveni jezik se deloma vjema s staroslovenskim, in sploh je v nekterih rečeh na pr. v nosnikih temu jako soroden jezik poljski, da ima tudi Poljša svoj delež v povestnici staroslovenski (cf. Codex Suprasliensis).

§. 32.

Kedar so z Nemci vred divji Madjari posedli naših prednikov dežele, ostalo je nekaj Slovenov doma ter se jim podvrglo, nekaj se jih je umaknilo pod Tatre na sever, nekaj na jug in zapad, po sedanjem Štajarskem, Koroškem in Kranjskem. „Methodii caritas complectebatur Pannonios . . et Carinthios, in quibus ad unius veri Dei notitiam cultumque traducendis plurimum elaboravit“. — Tako piše tudi H. Megiser: . . „Methudius . . sei auch ins Beyerland, Steyerland, Khärndten u. Crayn zu den Wenden kommen u. sei vom Ertzbischoff Adelvinus zu Salzburg u. dem Windischen Bischoff Reichholdus, weil er bei den slavischen Wenden den Gottesdienst in slavischer Sprache einführte, verfolgt worden (Annales Carinthiae pg. 568)“. Slovenci so takrat lahko še umeli bližnjih sorodnikov govorico, ktera se je pa — brez vladarstva v cerkvi, državi in šoli — starala in postarala tako, da je novoslovenščina dokaj različna od staroslovenščine. O njuni zvezi bodi govor pozneje.

Na vzhodnji strani so Slovenci po stari Daciji (severo-vztočni Ogerski, Sedmogradski, po Valahiji in Moldaviji) v oblast prišli Madjarom in potem Rumunom (Vlahom), kateri — pravoslavni — so slovénki jezik v cirilski pisavi sprejeli v svojo liturgijo ter ga držali do srede XVII. veka, kedar so jeli cerkovni jezik zamenjavati z narodovim, v XVIII. pisati v latinici, in v začetku sedanjega stoletja še le so med njimi z jezikom vred zamrli poslednji Slovenci (Die slav. Elemente im Rumunischen 1861 . . Die Rumunischen Untersuchungen 1881—2).

Z druge strani so slovénke knjige razprostranile se iz Panonije na jug k Hrvatom in Srbom. „Vigilans Methodii caritas . . sicut superstite Cyrillo Liburnicos et Servios attigerat, ita nunc complectebatur et Dalmatas, quibuscum caelestia partiebat communicabatque charismata“. — Zgodilo se je to še za Metoda, vzlasti pa po pregnanju prvih njegovih učencev. Hrvatje so staroslovenski jezik sprejeli za književni jezik v cerkvi in državi po pisavi glagoliški, najprej okrogli, potem oglati. Kmalu pa so se pričele borbe z duhovniki latinskimi in laškimi. Prepovedovati so jeli v X. in XI. veku besedo in liturgijo slovénko. Ker je pa ljudstvo ni hotelo pustiti, pripuščali so jo tù in tam, in v XIII. stoletju jo je cerkev katoliška potrdila, češ, v pisavi Jeronimovi. Služila jim je takrat staroslovenščina le malo spremenjena še v občinskih in deželskih stvaréh; na pr. bodi „Kronika Hervatska“ iz XII. stoletja; Zakon Vinodolski“ l. 1288 tudi v glagolici; „Razvod Istrianski“ l. 1325 itd. Polagoma je vzmagoval si jezik narodov že v XII. veku in pisalo se je nekaj slovénki nekaj hrvatski dotlej, da je v svetovnem slovstvu prevladal jezik hrvatski, v cerkvenem pa je rabil jezik staroslovenski, ki se je mnogotero spreminjal po živem narodskem ter imenoval različno p. slovinski, slovinjski, slavenski, slavinski, slavonski, ilirski (lingua sclavinisca, sclavinica, sclavina, sclavonica, sclavica, illyrica, Sclavinorum, Sclavorum lingua, terra, litterae, monasteria etc). Hrvatom prvi umetni pesnik se kaže Marko Marulić (1450—1524) in prvi prostopisalac ali začetnik dobre narodne proze P. Bernardin (1495), oba Splječana. Kedar so v XV. in XVI. veku delo-

vali grški razkolniki in protestantje po glagolici in cirilici med Hrvati v Istri in Dalmaciji, poprijela se je slovenščine i cerkev katoliška, ter skrbela za to, da se cerkvene knjige, svetopisemske in obredoslovne, pregledajo in popravijo, kar se je vršilo v XVII. in XVIII. veku po možéh, ki so iskali zedinjenja mej pravoslavni in katoliškimi glagoljaši, a največ po izvodih ruskih, iz katerih so prišle mnogotere rusnije (rusizmi) v njihove slovenske knjige. Može ti so bili na pr. Levaković, Terlecki, Pastrić, Karaman († 1771) itd. Poživljalo se je to delo v preteklem stoletju, a o dobi francoski je nekako potihnilo, in stvar je propala dotlej, da mnogi nič več niso čitati znali knjig glagoliških. Popuščali so torej liturgijo slovénsko, ali so naročali si bukev prepisanih v latinico (ščavet, sklavet, ital. schiavetto) po izvodih hrvatsko-slovenskih, in vsled tega obhaja se slovenska liturgija le deloma še po biskupiji Senjski, Krški (Veglia), Zaderski, Spljetski, Šibeniški, od l. 1886 v Barski, in časih v Rimu o posebnih priložnostih v vstavu sv. Jerolima (s. Hieronymi Illyricorum). Po vsem tem je Hrvatska velike pomembe v zgodovini staroslovenskega slovstva ne le po glagolici in liturgiji glagoliški, ampak tudi po raznih spomenikih domačih in tujih (cf. Glagolita Clozianus).

Srbli jani so slovénsko knjigo dobili iz Panonije nekaj naravnost, nekaj po Bolgarih, nekaj po Hrvatih. S krščanstvom so sprejeli slovensko liturgijo na zapadu v nekterih pokrajinah v pisavi glagoliški, na vzhodu in jugu pa v cirilski, takrat še brez grških zmotnjav, kajti za grško razkolnijo nastala je slovanska mnogo pozneje. Spisovali so v jeziku srbsko-slovenskem največ menihi ali svečeniki knjige cerkvene, obredne, šolske, pa tudi drugi za narod na pr. Štepan Prvovenčani (1195—1228), véliki župan in naposled car Srbski, arcibiskup Sava (r. 1169, u. 1237), menih Chilendarski Dometijan (krog l. 1263), Daniel (1291—1378), ki so skladali žitija svojih dedov in svetih očetov, letopise, povestnice itd. Celó zakonik Dušanov (1336—1355) kaže bližnje sorodstvo s staroslovensščino v besedi. Vendar živi ljudski jezik vzmaga se si bolj in bolj v rokopisih in knjigah tiskanih. Delovalo se je dokaj marljivo na književnem polju, dokler so prihruli silni Turki ter podjarmili si Srbsko na Kosovem polju (l. 1389). Potihnilo je za nekaj časa ono delovanje. Konec XVII. veka so naseljenci v Avstriji vzbujati jeli svoje brate ob jugu (l. 1690 itd.) v slovstvenem napredovanju, in posebno se je to vnelo po bojih za carja Petra Velikega v XVIII. stoletju. Zedinjeni po pravoslavju in po pisavi cirilski so kakor Bolgari tudi Srbi živo občevali z Rusi in pisarili po izvodih rusko-slovenskih. V slovarju staroslovenskem opazuje Miklošić k besedi ogradnikü hortulanus: „non solum libros bulgaricos et serbicos in russiam, verum etiam russicos in serbiam translatos esse plura sunt indicia; habeš enim ogorodnikü pro ogradnikü, volosî pro vlasî misc. šaf. et sanctos russicos in menaeis serbicus: neque miraberis, hoc ita factum esse, memor monasterii russorum montis atho, cuius in vita s. sabbae mentio fit“. — Ker se je pa književni jezik zeló ločil od ljudskega, jeli so bolj razsvetljeni pisati narodu v njegovem jeziku in vršila se je huda borba v tej zadevi. Nasproti jeziku pastuhov itd. so za slaveno-srbski jezik potegovali se Raić, Solarić, Terlaić, Rajačić itd.; za čisti narodov pa so delali Janković (1787), Dositej Obradović (1739—1811), M. Vidaković (1780—1841), Vuk Štefanović Karadžić (1787—1864), in ta je tudi prevladal v slovstvu srbskem, ktero brzo napreduje vzlasti od l. 1867, kedar se je Beligrad znebil poslednjega gospodarskega Turčina. Kakor Hrvatska — ima svoj delež v zgodovini staroslovenske pismenosti i Srbska (cf. Apostolus e codice monasterii Šišatovac, Monumenta serbica etc.).

Kedar se Bolgari (Bulgari, Bugari), narod turške krvi, naselijo od Črnega morja med Donavo in Balkanom v VII. veku mej Slovéni, prevladajo jih tako, da se v X. stoletju kaže v zgodovini le narod bolgarski, kateri govori in piše jezik slovénski. Velik je vpliv, ki sta ga imela do njih sv. Ciril in Metod, naj že učenjaki razlagajo si to kakor-

koli. „Cumque iter per Bulgariam instituissent christianorum iniciatam sacris, nullo loco praetermittunt amplificandae religionis opportunitatem . . . Ita Methodii caritas defuncto Cyrillo et Bulgaros complectebatur, quos ipsos cum rege eorum Bogori in fide christiani nominis confirmavit“. Še veči vpliv se razodeva v cerkvi in književnosti bolgarski po njunih izvéstnih učencih in njihovih naslednikih (cf. Jezičn. §. 20). Še sedaj so ondi v spominju sedmeri prosvetitelji i car Simeon i zlata slovstvena doba, ktera sega celó do l. 1018. Spisalo se je staroslovénski nekaj v črkah glagoliških, većinoma potem v cirilskih, mnogo knjig, ki so se razširjale mej sosedne Srbe in Hrvate, pa tudi na sever med Ruse. Veliko je Bolgarska trpela poslej od Grkov, kterim se je l. 1186 otela in si vrlo pomagala i v slovstvu do l. 1389—92, kedar so hudi Turki razdrli carstvo i cerkev i književnost bolgarsko-slovénsko. „Za tri vijeka onamo od svršetka XIV. vijeka više je starih rukopisa propalo od tudjinaca barbara i domaćih crvi i moljaca, nego ih se napisalo“. Tuji nasilniki (državni i cerkovni, paše, popovi i episkopi fanariotski) so zaprečevali vse duševno napredovanje v slovstvu domačem. V sredi preteklega stoletja so jeli nekteri se dvigati, opisovati narodske zadeve, priobčevati mej ljudstvom knjižice bolgarske tiskane v inostranstvu; drugi bistrejši so hodili izobraževat se na učilišča v Francijo, Avstrijo, Rusijo ter so vrnivši se potem vzbujali svoje rojake. Sad temu se je kazati jel v sedanjem veku od l. 1830 in 1848, vzlasti pa so od l. 1877—8 nastale ondi vse nove razmere, ktere se razodevajo i v književnosti. Stari slovénski jezik, kteri se je spremenil prvič po govorici bolgarski in prelikal poznej po jeziku vlaškem, grškem in albanskem, kaže se v narodskem novem slovstvu ves drugačen, kakor je rabil nekđaj v knjigah liturgiških, deloma zasukan po izvodih rusko-slovénskih. Vendar ima staroslovenščina ravno iz Bolgarske premnogo svojih najdragocenejših spoménikov.

O počitovanji pri računstvu.

(Dalje.)

„ . . . . . Pestalozzijeve elementarne knjige nam predstavljajo števila kot nasledek empiričnih vzorov med tem, ko si jih tû kot akte čisto notranjih vzorov mislimo. Tam se govori povsod o številni kolikosti, ne o številnem redu; tû je vse postavljeno na red. Števila od 1 do 10 so norme za red, za rubrike, pa nikakor ne za vnanjo predočbo vgladane množine, katera po mojem prepričanji le z redom v nas postane in se le na tega opira. Ako izrečemo n. pr. 85, nam ne stopi vsaka jednota pred očí, temveč število desetíc in število jedinic; še bolj očividno je to pri stotícáh in tisočícáh, katere imajo za nas pomen le z ozirom na to, ko si rubrike jasno predstavljamo; jednot zavesti se nikakor ni mogoče“.

Te besede so jasne, in mislil bi si, da bi ne bilo treba nič družega več pristaviti. Pa važno je, da natančneje osvetlim tako zvano trojičenje, o katerem govorim v svoji brošuri le tesno, zato naj spregovorim še nekoliko besedi o predočbi števil. Če govorim na tem mestu o računih, kar drugače še le pozneje pride na vrsto, storim zarad tega, da se trojičenje pokaže v celi svoji podobi.

Na prvi pogled spoznamo število, ako imamo pred seboj n. pr. 1, 2, ali tudi 3 drevesa. Kadar priprosti ljudje štejejo žreblje, jajca in druge rečí, jemljejo v eno roko po 3, v drugo po 2 žreblja i. t. d. — S prosto roko razdelimo daljico na 2, tudi na 3 enake dele primemo lahko; pri razdelitvi na 4 dele pa razpolovimo najpred celoto in potem še vsak del. Kako nam je, ako imamo daljico na 5 ali na več enakih delov razdeliti, je vsakemu znano. — Znake za števila so stari narodi sestavljali iz skupin po 1,

2, 3 znake (včasih tudi po 4 znake), menda le zaradi tega, da so dosegli hiter pregled čez število vseh znakov predstavljenega števila. Iz takih skupin postale so številne podobe, in ker so se podobe med seboj razločile kakor n. pr. hiša od cerkve i. t. d. **vedeli** so, katero število so te podobe predstavljale. Take številne podobe si na vsak način moremo misliti kot prve številke (številne znake). Važnost števila 3 še bolj spoznamo, ako si ga pri operiranju natančneje ogledamo.

Za 1, 2, 3 lahko brez posebnih pripomočkov (n. pr. prstov) dalje štejemo. Drugače pa, kadar je za 4, 5 i. t. d. dalje šteti, v tem slučaju potrebujemo podpore. Ko pride 4, 5 prstov i. t. d. na vrsto, prenehamo dalje šteti. Na mojem aparatu se moremo takisto posluževati kolesčkov. Enakošno se nam godí, kadar štejemo nazaj. Seštevanje izvršujemo, ako štejemo naprej, in sicer se more to zgolj v duhu goditi, ako imamo 1, 2, 3 k danemu številu prištevati; treba pa je telesne podpore, kadar imamo prištevati, in sicer toliko časa, dokler si ne zapomnimo rezultatov n. pr. za $5 + 4$ rezultat 9, za $9 + 9$ rezultat 18 i. t. d., ali dokler si ne mislimo v duhu število 4 kot $3 + 1$, 5 kot $3 + 2$ i. t. d. ter ne prištevamo najpred 3 potem 1 oz. 2 i. t. d., kar pa spet zahteva, da učenec števila 1, 2, 3 mehanično gladko prištevati zna.

Podobna opómnja veljá za odštevanje, katero izvršujemo, ako štejemo nazaj.

Kakor postane število s ponavljanjem enote n. pr. drevesa, tako obstojí bistvo množenja v ponavljanji iste skupine enakošnih reči n. pr. v ponavljanji 3 dreves i. t. d. 1, 2, 3 take skupine si lahko na enkrat mislimo, pri čemur se nam skupina sicer pokaže kot množina, v mislih je vendar podoba te množine neka zatemnela celota in ne množina, v kateri ob enem razločimo vsaki del jasno eden od drugega. Dvakratno, trikratno število si torej lahko mislimo, drugače pa je s 4kratnim, 5kratnim i. t. d. — Kakor seštevanje izvršujemo, ako štejemo po 1 naprej, tako se opira množenje tudi na štenje, in sicer na štenje po 2, ali po 3 naprej i. t. d.

Polovico, tretjino od 6 ali kakega drugega števila si lahko mislimo v duhu; drugače je s 4, 5. delom itd. O tem se lahko prepričamo na mojem aparatu, ako nastavimo 6 kolesčkov eden zraven drugega vendar v enaki razdalji in jih razdelimo na 2, na 3 enake dele po 3 oz. po 2 kolesčka.

Enake opómnje veljajo za merjenje. Pa otrok sam potrjuje, da je število 3 take važnosti. Dvakratno, trikratno števil si hitro zapomni, vse drugače pa je s štiri-, petkratnim i. t. d. Enako veljá za merjenje in delitev. In stari vendar niso brez psihološkega vzroka podvojenja (Duplieren) in razpolovitve (Halbieren) kot zasebne operacije uvedli?

Oglejmo si z ozirom na to tudi tako zvane številne podobe. Ako si mislim številno podobo za število 6, vidim v duhu ali dve vertikalni vrsti jasno, dele vsake vrste pa kot zatemnelo množino, ali pa v prvi horizontalni vrsti dve točki jasno in vse drugo zatemnelo. Enakošna je z drugimi številnimi podobami; torej dospemo do rezultata:

S tako zvanimi številnimi podobami ne moremo na prvi pogled številne vrednosti razzreti; mi le **vemo** iz znane podobe, da nam predstavlja določeno število.

O tem se še bolj zagotovimo, ako si mislimo hitro zaporedoma števila 13, 9, 6, 15, 10 i. t. d.; ali nam res prihajajo na um številne podobe teh števil, ako jih tudi med seboj ob enem ocenjujemo?

Številne podobe so ljudje le iznašli in sicer stari, da so imeli številne znake (številke), monografi za vzorno (?) računanje; one niso neka posebnost človeškega duha, iz katere izvira računstvo tako, kakor se v naših mislih razmotava.

Ako se torej s telesnim poočitovanjem namerava, da bi vzbudili v otroku notranji vzor, da bi ta vzor podpirali, sledí iz rečenega, da številne podobe nimajo sposobnosti za poočitovanje števil in sicer za tako poočitovanje, kakeršno je šoli potrebno. Telesno poočitovanje mnogokrat v škodo duševne operacije pretiravajo; kakor hitro se ta lahko sama razmota, je ono nepotrebno, da celo oviravno.

Ako pa ne moremo na prvi pogled števil precenjevati iz natornih podob, kakeršnih je n. pr. za 13 dreves, katera v naravi na najvažneje načine eno zraven drugega stojé, toliko, da se med seboj duše, kako se pa to potem godí?

S štenjem. Šteli so že davno, in štejejo še danes. In kateri monograf in njih zastopnik more reči, da ne šteje, kadar se hoče prepričati, koliko jabolk je na kupu, koliko ljudi je skupaj i. t. d.? Pojte tje v šolo najbolj zagriznjenih zastopnikov Grubejeve metode ter opazujte, kako jim išče otrok pozabljen rezultat n. pr. za $5 + 3$. „Pokaži 5 prstov, zdaj pa še 3, preštej, koliko to znese“. To je metoda, na katero se zmerom povračajo, kadar jim imajo otroci pozabljene zneske poiskati. Otrok si ne zapomni raznih številnih podob in onih, v katerih se vidijo števila razstavljena, le štenje izvira iz duševne posebnosti, to čutijo živo. Ali kaj hočejo monografi, kadar nam pokladajo toplo na vest vaje, kakor: „Katero število pride za 5? Med katerima številoma leží 5? i. t. d., če ne, da pridobi otrok jasen razgled v številni vrsti? Če si s tem monografi že ne nasprotujejo, izpovedó se pa, da je gojitev številne vrste torej tudi štenje največje važnosti. Da, če bi se natančneje pretipali, pripoznati bi si morali, da cene raznih števil ne razvemo iz kake podobe, ampak le iz mesta v številni vrsti. Kako pa je potem število poočitovati? Na vsak način s stvarom vrste, kajti le tako vzbujamo notranji vzor, le tako prisilimo duševni proces, na katerega se opira vse računanje. Otrok je pa vaje raznih stvari v najrazličniših skupinah, zato naj se začne poočitovanje s prostimi objekti n. pr. s kockami, palčicami, kamenčki i. t. d., katere ima otrok predstavljati v vrsto. To veljá posebno za prostor 1—10, pa tudi za prostor 1—20, torej za prvo šolsko leto. Računila, na katerem se računiki v eni vrsti nahajajo, se je posluževati, ko so otroci že vajeni proste objekte predstavljati v vrsto. Za prostor 1—100 zadostuje zraven novcev, mer, uteži itd računilo za poočitovanje števil popolnoma. (Dalje prih.)

Iz šole za šolo.

Spisje.

Primerjave.

Gozd in travnik.

Razprava.

Kaj je gozd, kaj travnik? Gozd in travnik sta prostora zemlje, na katerih rastline rastejo. Kaj raste v gozdu, in kaj na travniku? V gozdu rastejo drevesa in grmovje, na travniku pa trava in zelišča. Kdo je naredil gozde in uredil travnike? Največ gozdov ni naredila človeška roka, a travnike uredili so ljudje. Kje so bolj navadno gozdi in kje travniki? Gozdi so bolj navadno na hribih in brežinah, travnike pa ljudje najraje naredé ondí, kjer je kak studenček blizu, da ga na nje napeljejo, da ga o suši namaka. Kdaj nas razveseljuje gozd, in kdaj travnik? Gozd nam ugaja po leti s hladilno

in zdravo senco, a travnik nas razveseljuje v zgodnji vzpomladi z nežnim zelenjem in z različno pisanimi cveticami; posebno lepo se po njem sliši žuborenje tekočega studenčka. Sestavite te stavke v celoto!

Sestava.

Gozd in travnik sta prostora zemlje, na katerih rastline rastejo. V gozdu rastejo drevesa in grmovje, na travniku pa trava in zelišča. Največ gozdov ni naredila človeška roka, a travnike uredili so ljudje. Gozdi so bolj navadno na hribih in brežinah, travnike pa ljudje najraje naredé ondi, kjer je kak studenček blizu, da ga po travnikih napeljejo, da jih o suši namaka. Gozd nam po leti ugaja s hladilno in zdravo senco; a travnik nas razveseljuje v zgodnji vzpomladi z nežnim zelenjem in z različno pisanimi cveticami; posebno lepo se po njem sliši žuborenje tekočega studenčka. V gozdu je po leti vse polno žival in živalic, a na travniku jih ni manj, največ je hroščev in žuželk. V gozdu letajo in gnjezdijo raznopisane ptice, a na travniku letajo pisani metulji ter se zibljejo na enakih cveticah. V gozdu se vzpomladi razlega prijetno ptičje petje, a po travnikih šumé in brenčé čebele in hrošči. V gozdu odmeva enakomerno petje kukavice, a na travniku cverčí muren po dnevi in še pozno v noč. V gozdu skačejo srne in zajci, po travniku pa razne kobilice. V gozdu se po zimi sliši sekira, s katero drvarji les podirajo, a na travniku zvenči po leti kosa, s katero kosei travo sečejo. Gozd nam daje les za stavbe, orodje in kurjavo, travnik pa nam daje sočno travo in redilno seno za krmo živini. Gozd in travnik kažeta nam božjo vsemogočnost in ljubezen do nas.

Travnik in drevesni list.

Načrt.

Razpeljava studenčka po travniku. Žilice na drevesnem listu. Živali na travniku. Živalice na drevesnem listu. Telesni deli trave. Telesni deli živalic na drevesnem listu. Kaj delajo krave na travniku, in kaj živalice na drevesnem listu? V kaj se izpremení povžita trava, in v kaj sok drevesnega lista? Kaj nam koristijo krave, in kaj škodujejo listne živalice? Kdo jih pokončuje?

Sestava.

Vsak drevesni list je travnik v mali podobi. Kakor je po sredi dobro urejenega travnika jarek, iz katerega so manjši razpeljani, da ga voda pojí, tako ima tudi drevesni list po sredi veliko reberce ali žilo, iz katere so manjše razpeljane, in po katerih se sok v listne dele razlija. Na travniku se pasejo krave, po drevesnem listu pa vidimo male živalice, ki jim listne uši pravimo. Krave so štirinogate in imajo na glavi rogé. Listne uši pa imajo po šest nog in mesto rogov tipalnice. Krave mulijo na travniku zelišča in travo, uši pa se počasi pomikajo po listu in pijejo sok iz njega. V kravah se izpremení trava v mleko, kojega rabimo za živež. V ušicah pa se listni sok izpremeni v sladki med, kateri jim na hrbtu iz dveh cevč solzí in mu medena rosa pravimo. To roso mravlje hitreje osledijo, kakor pa človeško okó ušice zapaziti more; one naredé tedaj kmalu celo stezo po deblu drevesa do listov, kjer ušicam slastno roso izpivajo in jo svojim ličinkam v mravljišči donasajo. Krave nam koristijo z mlekom, mesom in s kožo; ušice pa so drevesom škodljive, ker listom sok izpivajo, da se marsikatero drevo posuší. K sreči jih najdejo mali rudeči hrošči „polonice“, ki jih mnogo na meh oderó in ogo-nobijo.

(Dalje prih.)

U č i l a.

(Spisal J. Lapajne.)

(D a l j e.)

Šolsko priprava, slično orodje in sploh šolsko pohištvo.

Poglavitna šolska priprava je deska ali tabla. Ta mora biti črna, in sicer temno črna; na takej se kreda najboljše prime.*) Ako je svetločrna, ne pozná se tako dobro kreda na njej.

Šolske table so različne. Lepo pisati se more le na platnene table, ali hitro ni mogoče pisati na take table, ker preveč odjenjujejo, kadar se le malo pritiska. Praktične so pač najbolj lesene table iz dobro posušenega lesa. Navadno se take table postavljajo na premična stojala. Boljši so stebri, kateri so stalno na šolsko steno pritrjeni in v katerih je vdelana tabla, precej nizko postavljena, dočim visí druga više na škripcih. S protiutežmi, ki so v stebrih, more se taka tabla više in nižje premikati, kakor pač učitelj potrebuje. Višjo premakljivo tablo je najboljše porabiti za risanje. Ta naj bode čista. Ta služi v različno rabo. Da bi bila načrtana, ni ravno tako potrebno. Vsaj služi tabla največ le učitelju, otrokom le bolj za računske vaje, kakor pa za pravopisne in druge. Če otroci veliko na šolsko tablo pišejo, izgubi se s tem prav veliko časa. V otroško vajo in izurjenost služijo otroške male table in pisanke.

Kolikor toliko priporočila vredne so še n. pr. tabla, okoli katere se platno ovija, da more učitelj obe strani popisati. Znamenita je tabla (v Graški razstavi), ki je podprta z enim samim klinec in itd.

K šolski pripravi ali k šolskemu pohištvu štejemo tudi klopí.

Najprilicnejše klopí so one z dvema sedežema; kjer je veliko otrok, a mala soba, so tudi klopí s 4 sedeži še rabljive. Klopí naj bodo otroški velikosti primerne; noge morajo se v klopi sedečemu tal dotikati; plošča klopina mora biti nekoliko nagnjena. V plošči mora biti tintnik, pokrit z pokrovcem, ki je na klopi pritrjen. Klopí se narejajo raznovrstne. Važna šolska priprava so tudi tintniki v šoli. Neprimerno pa je, če se še nahaja kje šola, kjer ni tintnikov, da morajo učenci tinto soboj v šolo nositi.

Zeló potrebne so v šolskih izbah omare. Več učil ko ima šola, več mora biti prostornih omar, kamor tudi učitelj izdelke učencev shranjuje.

Učitelj potrebuje tudi mize s stolom, ki stojita na odru blizu šolske table. Miza s stolom mora biti tako pripravna, da učitelj prav lahko vso šolo sedé pregleda.***) V šoli je nadalje treba cesarske podobe; lepo kinčajo šolo tudi druge podobe, n. pr. sv. razpelo, slika sv. Alojzija itd. Ali preveč slik ne sme biti nakupičenih, zlasti na eni steni ne. Naposled je treba obešalnikov, gobe, krede in tinte.

Lepi kipi slavnih šolskih mož ali učenjakov so tudi lep kinč v šolskih sobah ali v učiteljski pisarni, v konferenčini sobi in dr. Primerno je, da imajo šolski hodniki lepe napise, reke, pregovore.

K šolskemu pohištvu spadajo tudi priprave, s katerimi se obešajo stenske table, zemljevidi i. t. d.

O lastnostih in rabi šolskih učil.

Poglavitna lastnost učil je ta, da so takšna, kakeršni so predmeti, katere predstavljajo. Ali z drugimi besedami: Predmeti sami, o katerih se govori, naj se v šoli

*) Lak za takove table ponujata Keil v Beču in Kremlička v Pragi.

Pis.

***) Za učitelja prirejajo različne katedre; na Nemškem je nekdo združil z mizo tablo, bralni in računski stroj; kar pa vse skupaj veliko stane.

Pis.

pokažejo. Pri katerih naukih je to mogoče, razložili smo že v prejšnjih poglavjih. Kjer nadomestujejo kalupi ali slike predmete, naj bodo ti, ako le mogoče, tako veliki, kakor so predmeti sami. To je večkrat mogoče, mnogokrat pa tudi ne. V takih slučajih morata kalup, slika povedati, v katerem razmerji sta z naravno veličino. V obče pa je treba, da so učila velika, tako velika, da jih vsi učenci že od daleč videti morejo. Čim večji je naravni predmet, in čim manjša slika, ki ga predstavlja, tem manj je učilo vredno. Recimo: Slon je velika žival, a učitelj ima edino sliko slonovo v tako majhni meri, da jo mora slehernemu učencu pod nos postaviti, da jo vidi. S tem izgubi učitelj toliko časa, da vse znanje o slonu ni v pravem razmerji s časom, ki se je v ta namen porabil, skoro bi rekel, potratil. Zavaljo tega se morajo za rabo po javnih šolah vse majhne slike odstraniti, vsi majhni zemljevidi, potem karte, na katerih imen kar mrgoli.

Dobri rabljivi zemljevidi so tako imenovani némi zemljevidi. Ali ti so pretežavni in le temeljit geograf bi jih moral z uspehom rabiti. Poleg némih zemljevidov naj bi imela vsaka šola še normalne zemljevide, potlej bi se že dali lepi uspehi v tem učnem predmetu doseči; a katera ljudska šola ima toliko novcev samo za učila na razpolaganje?

O rabi učil imamo sledeče opomniti: Učila naj se ne hranijo v šolski sobi na stenah, na omarah, na šolski mizi, da bi jih mogli otroci dan za dnevom gledati. Učila morajo biti shranjena v posebni sobi, v omarah, in se le takrat rabiti, le takrat kazati otrokom, kadar se jih v resnici potrebuje. Če so zmiróm otrokom pred očmi, pokvarijo se s tem zeló, trpé na zraku, prahu, vlagi in pri otrocih. Največja škoda pa je ta, da se jih otroci že popred toliko nagledajo, — pa nagledajo brez razuma, — da se potlej ne zanimajo več za-nje, kadar jih učitelj kaže.

(Dalje prih.)

Poročilo o pošiljativah za „Prvo slovensko stalno učilsko razstavo“ „Pedagogiškega društva“ v Krškem.

(D a l j e.)

Herrosé R. (Verlagsbuchhandlung) založba, Wittenberg: Dr. Friedrich Bartels: Die Anwendbarkeit der Herbart-Ziller-Stoy'schen didaktischen Grundsätze für den Unterricht an Volks- und Bürgerschulen. Eine zeitgeschichtliche pädagogische Betrachtung und kritische Studie. 2. natis 1888. Cena 2'40 m.

Berger Sigmund, nadučitelj, Neu-Raussnitz, Moravsko. Geschichte und Sage der österr.-ungarischen Monarchie. In drei Bänden I.

a) 1. Band: Geschichte der Gesamtmonarchie und der einzelnen Kronländer. 1886. Samozaložba.

b) 2. Band: Erzählungen aus der Geschichte der österreichisch-ungarischen Monarchie. 1886. Samozaložba.

3. Band: Sagen aus den einzelnen Kronländern Oesterreich-Ungarn und einem Anhang von historischen Gedichten. 1886. Samozaložba. Cena: Vsi trije deli skupaj broš. 2'70 gld. krasno vezano 3 gld. 1. zvezek broš. 1'20 gld. 2. ali 3. zvezek posamez broš. 80 kr.

c) Oesterreichs geschichtliche Jubiläumstage in den Jahren 1882 und 1883. V 3. delih. Prvi zvezek: Der 600 jährige Gedenktag der Belehnung des Hauses Habsburg mit den österreichischen Stammländern am 27. Dez. 1882. Drugi zvezek: Die 500 jäh-

rige Gedenkfeier des Anschlusses Triests an Oesterreich und seine heurige Ausstellung. Tretji zvezek: Der 200 jährige Gedenkttag an die Befreiung Wiens von der zweiten Türkenbelagerung am 12. September 1883. 1882. Wien. Moritz Perles, Stadt, Bauernmarkt 11. Cena 50 kr. pri g. pisatelji.

Národna Šola v Ljubljani:

Zbirka stereometričnih teles: 1. kocka, 2. valj (cilinder), 3. stožec (Kegel), 4. tristranska piramida, 5. šeststranska piramida, 6. tristranska prizma, Cena 2 gld.

Franz Lang, Fachlehrer an der Bürgerschule in Ung. Brod.: Lehranweisung zu dem Zeichenwerke: Versuch der Darstellung der Grundelemente des Zeichnens mit Berücksichtigung der Bedürfnisse der Schule und des Lebens. I. Theil. Zehn grosse autogr. Tafeln mit circa 100 Figuren. Preis der Lehranweisung 20 kr. Selbstverlag.

Prof. Petar Nenin u Osieku:

Primjeri iz deskriptivne geometrije metodično predjani. Za učenike viših realka složio prof. Petar Nenin u Osieku. Cena 40 kr. Samozaložba.

Ocene.

Theoretisch-praktische Anleitung zum Gebrauche des Lesebuches in der Volks- und Bürgerschule. Za učiteljske pripravnike, učitelje in učiteljice, spisal Karl Schubert. Dunaj 1888. V založbi Morica Perlesa. Cena 3 gld. 30 kr.

Najvažnejši predmet v ljudski šoli je jezikovni pouk. Opira se v prvi vrsti na dobro berilo. Tako berilo ima biti podloga tudi vsemu stvarnemu pouku. A tvarina, nabrana v berilu, bila bi večinoma mrtva, ko ne bi je znal spreten učitelj oživiti in učence navajati, da s pridom rabijo berilo. Najtežja stran berila je vsekako jezikovna, ker pri taki obravnavi je treba učitelju dokaj vaje in izkušnje. To pa mu največkrat nedostaje, zato mu je treba dobrega navoda, po katerem se lahko ravná pri svojem poučevanju. Za slovenska berila še vedno pogrešamo takih navodil in razklad. V nemščini pa je izšlo že precejšnje število takih knjig, ki pa se večinoma ozirajo na izvenavstrijska. Zato se je potrebno zdelo g. K. Schubertu, da spiše tudi za avstrijska berila zgoraj navedeni navod. — Knjiga se delí na dva dela; prvi del obseza na 228 straneh obravnavo, drugi pa na 221 straneh uporabo berila. Kot pojasnilo se oslanja vsak odstavek na praktične primere brez ozira na to ali ono uvedeno berilo. Tako poučilo o metodičnem obdelovanju beril je torej mogoče tudi slovenskim učiteljem z največjim uspehom rabiti, kajti naša berila se gledé tvarine bistveno ne razlikujejo od nemških, metodika pa ostane pri teh in onih bistveno jednaka. Zato priporočamo to prekorisno in velezanimljivo knjigo vsem našim učiteljem, kateri hočejo berila tako obdelovati, da bodo imeli učenci kako praktično korist od njih. Zlasti pa ne bi je smela pogrešati nobena učiteljska knjižnica.

G.

Pred sabo imamo nemško knjigo: „Die Anwendbarkeit“ der Herbart-Ziller-Stoy'schen didaktischen Grundsätze für den Unterricht an Volks- und Bürgerschulen. Spisal jo je vodja meščanskih šol v Geri, dr. Friderik Bartels. Dobiva se pri založniku R. Heroséji v Wittenbergu.

Ta knjiga zasluži, da bi se med učiteljstvom razširila, ker mirno in stvarno preiskuje „Herbartove nazore“ o vzgoji ter dokazuje pomanjkljivost Herbartove psihologije, zatrjujoč, da se razvrstitev poučne tvarine po „Herbart-Zillerjevih“ načelih v navadni ljudski šoli nikakor ne more izvesti. Po našem mnenji nam Herbartova pedagogika ne nudi nič novega. — Cena knjigi: 2.40 m.

— r. —

Slikovna biblija. Četrdeset prizora najvažnijih dogodjaja staroga i novoga zavjeta. Založba B. Herderova v Freiburgu na Badenskem. (Na Dunaji, I., Wollzeile, 33. Cena v mapi 15 mark (9 gl. 30 kr.).

Herderjeva knjigarna zalaga v veliki mieri knjige in učila za veronauk. Te slike oživé jako pouk v svetem pismu, ki je najpriljubljenejši del krščanskega nauka. One sicer niso tako umeteljno izpeljane, kakor slike iz biblije iz katehetske zaloge, katere so dobile nekatere šole pred leti brezplačno iz c. kr. zaloge šolskih knjig. Ali za rabo v ljudskih šolah ustrezajo svojemu namenu s svojimi živimi barvami, katere takoj opozoré učenčevo okó, da si ogleda moment, katerega predstavlja zdaj ta, zdaj druga slika. Te slike imajo napise v českem, poljskem in hrvatskem jeziku. Zato so tudi brez premembe teksta prav primerne za slovenske šole. Po §. 71. šolskega in učnega reda to učilo ni ravno predpisano, a slehern učitelj veronauka bode vesel, ako ima šola tudi slike biblijske. Naj v tej zadevi tudi kateheti podpirajo šolo in svoje nauke! L.

D o p i s i.

Iz Metlike. Po sklepu c. kr. okrajnega šolskega svéta v 3. dan maja t. l. vršila se bode okrajna učiteljska konferencija v 11. dan julija 1888. l. točno ob 9. uri dopoldne v mestni hiši v Metliki. Dnevni red: 1. Predsednik imenuje namestnika in otvori zborovanje. 2. Volita se dva zapisnikarja. 3. Opazke nadzornikove. 4. Razgovor o ukazih in postavah. 5. Ali ponavljalna šola zadostuje svojemu namenu? Zakaj ne? Kako jo je prestrojiti?

Poročevalce določi gospod nadzornik pri zborovanji.

6. Razgovor o učnih knjigah za bodoče šolsko leto. 7. Pomen številnih podob od ene do deset. Poroča gospod France Šetina. 8. Poročilo knjižničnega odbora in nasvêti o nakupu novih knjig. 9. Račun okrajne učiteljske knjižnice. 10. Volitev knjižničnega odbora. 11. Volitev stalnega konferenčnega odbora. 12. Posamezni nasvêti.

— V 10. dan junija t. l. praznovali smo pri nas 40 letnico vladanja Nj. Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Zvečer v 9. dan junija t. l. igrala je ob 9. uri domača godba pred mestno hišo cesarsko pesen; prostovoljna požarna bramba nastopi z baklami; baklada in godba po mestu; streljanje s topiči; razsvetljava; hiše se okinčajo z zastavami. — V nedeljo, v 10. dan junija t. l., bila je ob 10 uri slovesna sveta maša z blagoslovom in z zahvalno pesnijo. Sv. maše udeležili so se vsi c. kr. uradniki, mestni zastop, krajni šolski svêt, požarna bramba v paradi z godbo na čelu, šolska mladina z učiteljstvom in mnogo drugega pobožnega ljudstva iz mesta in okolice. Po sv. maši šli smo vsi na prostor, kjer se je v 4. dan aprila t. l. začela zidati nova šola. Tù se je vložil in blagoslovil temeljni (vogelni) kamen v čast in spomin 40 letnega vladanja Nj. Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. — Prečastiti gospod prošt Franjo Dovgan ogovoril je zbrano ljudstvo z izbornim govorom. Oménjal je najprej, kaj je človeku namen na tem svetu. Govoril je takó prepričalno, vneto in v srce segajoče, da smo bili vsi globoko ganjeni. Potem oménjal je proslavljenja 40 letnice vladanja Nj. Veličanstva. Tudi ta del svojega govora izpeljal je mojstersko. Za njim govoril je še gospod župan Zalokar. Njegov govor vzprejet je bil tudi z navdušenjem in gromoviti bilo so »živioklici« presvetlemu cesarju, s katerimi je končal govor. Mej streljanjem in godbo otroci tudi zapojó cesarsko pesen. Gospod prošt blagoslovi vogelni kamen in s čast, gospodoma katehetoma opravi zapovedane molitve. V vogelni kamen vložila se je na »pergamentpapir« napisana spomenica, katera se od besede do besede tako-le glasi:

„Spomenica

stavbe nove čveterorazredne ljudske šole v Metliki, zidane leta tisoč osem sto, osemdeset in osem (1888). Vogelni kamen vložil se je slovesno v čast in spomin 40 letnega vladanja sedanjega našega preljubega in predobrega vladarja, Nj. Veličanstva Franca Jožefa I., cesarja širne in močgne Avstrije. Deželni predsednik bil je tedaj preblagorodni gospod baron Andrej Winkler; deželni šolski nadzornik blagorodni gospod Jakob Smolej, okrajni glavar pa preblagorodni gospod marquis Ferdinand Gozani. — V tem času bili so udje c. kr. okrajnega šolskega svéta gospodje:

marquis Ferdinand Gozani, predsednik; Anton Jeršincec, c. kr. okrajni šolski nadzornik in nadučitelj v Črnomlju, podpredsednik; Anton Aleš, dekan v Semiči; Anton Kupljen, c. kr. notar v Črnomlju; Leopold Gangl, občinski tajnik in posestnik v Metliki; Franjo Šetina in Ivan Rupnik, učitelja v Črnomlju. V krajnem šolskem svetu bili so gospodje: Martin Kamenšek, oskrbnik komende n. v. r. v Metliki, predsednik; Andrej Šest, nadučitelj, podpredsednik; Leopold Gangl, kraj. šol. nadzornik; Franjo Dovgan, prošt in župnik; Ferdinand Zalokar, okrajni zdravnik in župan; Franjo Guštin posestnik in trgovec, vsi iz Metlike.

Učiteljstvo: Andrej Šest, voditelj šole; Alojzij Pehani in Ivan Pavlič, kateheta; Franjo Gregorač II., Matilda Parma III. in Franjo Schönbrunn IV. Poslopje zidal je g. Jakob Franc, zidarski mojster v Metliki.

Nova šola naj razširja božjo čast, ljubezen do domovine in do prevzvišene cesarske hiše; njeno geslo vedno bodi: »Vse za vero, dom, cesarja!«

Zdaj vzida pričujoči zidarski mojster kamen, in gospod okrajni glavar potolče po njem s kladivom, o čemur nu sledé še drugi odlični gospodje. Belo oblečena deklica položi venec na kamen. Požarna bramba vzdrževala je mej vložitvijo izvrsten red.

Od nove šole šli so šolski otroci, učiteljstvo in vse druge korporacije na travnik »Pungert«. Tu so bili vzpomladi zasadili učenci 4. razreda v spomin 40 letnega vladanja našega cesarja »lipo«. Imenuje se: »Cesar Franc-Jožefova lipa«. Nadučitelj ogovori šolsko mladino; razloži jej pomen lipe in jo vzpodbuja k ljubezni in neomahljivi udanosti do cesarja in Nj. prevzvišene cesarske hiše. Govor sklene z »živio-klicem« ljubljenu mladarju. Godba igra, in otroci pojó prvo in zadnjo kitico avstrijske himne. Deklica obesi venec na lipo.

S tem bila je dopoludanja slavnost končana. Vrnili smo se v lepem redu nazaj v mesto, kamor smo prišli dobro premočeni ravno ob 12. uri. Popoludne napovedana je bila na Grbečevem vrtu najprej šolska, potlej pa ljudska veselica. A vsled dežja morala je veselica izostati. Otroci zbrali so se ob 4. uri v sobi 4. razreda, kjer so bili pogosteni s kruhom, kolačem, pitico, s pečenko, sirom in z vinom. Veselje bilo je videti, kako slastno je uživalo božje darí 500 ust. Počastili so bili mladino sè svojim pohodom gg. okrajni glavar, okr. šol. nadzornik, domači c. kr. uradniki, udje krajnega šolskega sveta i. dr. Gospod okrajni šolski nadzornik ogovori mladino in jo opominja k ljubezni in udanosti do našega predobrega mladarja. Tudi on končá svoj govor z »živio-klicem«, na kar mladina z največjim navdušenjem zapoje še jedenkrat cesarsko pesem. — Učenec iz 4. razreda v daljšem govoru popiše življenje našega milega mladarja. Konečno se še belooblečena deklica zahvali pričujoči gospodi na prijaznosti in naklonjenosti, zahvali se na prijaznem pogostenji in obljubi v imenu svojih součencev, spominjati se tega veselega dné še v poznih letih in iz dna srca udanim biti presvetlemu cesarju in Njegovemu prestolu. Pričujoča gospoda ostavila je na to šolsko sobo. Ko so se mej otroke razdelili zadnji koščeki kruha in mesa, šli so tudi oni počasi domov, poudarjajoč, da je bilo danes res jako »fletno« in »veselo« ter da tega dné ne bode nikdar pozabili.

Tukajšnji mestni odbor podaril je podpisnemu 50 gld. za pogostenje šolske mladine.*) Slavnemu mestnemu zastopu, kakor tudi blagorodnim gospem in gospodičinam, katere so v to svrhu toliko »in natura« podarile, in katere so šolske mladini tako ljubeznjivo stregle, izrekam v svojem in v imenu pogostenih otrok najsrčnejšo zahvalo. Bog vsem stoterno poplačaj!

Andr. Šest.

IZ TUHINJSKE DOLINE. Po vseh krajih našega cesarstva delajo priprave, kako bi 40 letnico vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I. dostojno proslavljali. Tudi Tuhinjci smo v ta spomin užé nekaj storili. Šoli v Šmartinem in v Zgornjem Tuhinji napravili ste v ta spomin šolski zastavi z lepimi traki, na katerih je z zlatimi črkami napis: »V spomin 40 letnice vladanja Njih Veličanstva presvetl. cesarja Franca Jožefa I.«

Zastavi ste bili v 27. dan maja t. l. slovesno blagoslovljeni in sicer v Šmartinu zjutraj, v Zgornjem Tuhinji pa popoludne. Po slavnostnem govoru in petju cesarske in drugih pesem ter deklamovanju so učenci dobili še kavo in poslednjič še vsak eno štruco. Popoludan pa je bila v Zgornjem Tuhinji v ta namen tudi splošna ljudska veselica, katere se je tudi šolska mladina Šmartinska sè svojo zastavo udeležila. Prišlo je tudi več odlične gospode iz Kamenika, kakor tudi čitalnica in pevsko društvo »Lira« sè svojimi zastavami, katero nas je z milodonečimi glasovi zabavalo. Zastavi ste bili naročeni pri tverdkí: »Ludwig Kottal (Rothenthurmstrasse 29. Wien)« katero vsem šolskim voditeljem priporočamo.

*) Naj bi ta lep vzgled posnemale tudi vse druge naše občine!

S Krasa. Učiteljsko društvo za Šežanski šolski okraj, čegar namen je vzajemno vsestransko izobraževanje učiteljev v korist ljudskega šolstva, zborovalo je v 7. dan junija t. l. v Nabrežini. Točno ob 10. uri predpoldne, zbralo se je v šolskem poslopju 17 učiteljev in 3 vnanji. Dnevni red se je vršil »precizno« in skoraj brez debat, izvzemši o razpravi pravil »Zaveze učiteljskih slovenskih društev«, vršile so se nekoja pojasnila. Potrdil se je tudi v »en bloc« sestavljeni program slovesnosti štiridesetletnega vladanja Nj. Veličanstva našega premilostljivega, presvetlega cesarja Franca Jožefa I., akoprav je neki učitelj svetoval, naj se programovani »ples« opusti, vvaževaje, ker je šolski mladini ostro prepovedana prisotnost plesa ter je tudi nespodobno, da učiteljstvo aranžira ples, ker s tem se tudi ne poveča nameravana slovesnost. Program je ostal neizpremenjen. — Razna društva napravljajo veselice v omenjeni namen, a brez plesa. Dostojnejše bi bilo za učiteljstvo, da bi opustilo »ples«.

Konečno predaval je c. kr. okr. nadzornik »O prirodopisnej zbirki v ljudski šoli« ter v izobražbo svojega učiteljstva predočil, kako se napravi: zbirka žuželk, nekaj skeletov manjših sesalcev, kako se shranijo dvoživke ter omenil o napravi herbarija. Pokazal je nazorno i povedal umevno ter tako nas priučil v svojem čez uro trajajočem predavanju znanosti, koje nam bodo služile v nazorno poučevanje izročene nam šolske mladine. Ob 2. popoldne zaključil je gospod predsednik zborovanje sè trikratnim »živio-klicem« Nj. Veličanstvu našemu premilostljivemu vladarju Francu Jožefu I., kar so nazoči navdušeno odzvali. Potem so društveniki odšli, a ostalo je odborno osobje v izvolitev svojega vodstva.

Ker je namen društvu složno delovanje v prospah šolstvu, smelo i obžalovaje omenim, da prepotrebne sloge naše društvo vender le pogreša, kajti odteguje se zborovanju mnogo učiteljev, ki so vender le »steber«, i kaj bi se tudi ne? Ker se preveč ignorira i sapo zapira izkušenim učiteljem, ni čuda, da oni prezrejo tako »vzajemno delovanje i omiko«. Oprostite, gospod urednik, da navedem, kakšna omika je onega dné prisvetila. — Ko so se učitelji zbirali pred šolskim poslopjem v Nabrežini, prišel je učitelj »v djanji i duhu« ter pozdravil zbrane. Molil je tudi pozdrav vrlemu Svitoslavu i njega urednemu družetu, a ta dvojica se ni zmenila za odzdrav, nego sta v svoji domišljiji ponosno zrla v stran, meneča, da učitelju, ki ne umeje trobiti v »židovski rog«, ni vredno odzdravljati. Tako obnašanje je nepristno ter se ne strinja z društvenim namenom.

Društvenik.

Iz Postojnskega okraja. Prav lepo razložil nam je g. dopisnik z Gorenjskega v zadnji Tovariševi številki način, kako bi Kranjsko učiteljstvo vložilo slavnemu deželnemu zboru vkupno prošnjo za povišanje naših plač. Dognano je pa, da vsaka zadeva, naj bode še tako koristna in še tako dobro utemeljena, če pa ne pride v pravem času na dan, stvari sami več škoduje, kakor pa koristi. Tako je tudi z zadnjim dopisom z Gorenjskega. Ko bi se bil g. dopisnik vsaj kake tri mesece prej oglasil, bil bi njegov nasvèt prav na mestu in lahko bi se bil izvršil, a sedaj je pa užé prepozno, in večina okrajev ima užé pripravljeno prošnjo za povišanje plač, čakamo le še okrajnih učiteljskih skupščin, da pri tej priliki prošnjo podpišemo. Naj se torej nihče ne moti in tudi ni treba nikomur misliti, da se hoče učiteljstvo Postojnskega okraja postavljati na posebno stališče, saj to je srčna želja ogromne večine učiteljev na Kranjskem. —

Oni okraji, kateri še nimajo pripravljenih prošenj, naj ne odlašajo dalje za naš in sploh za vsaki stan toli važne točke. Izvedel sem od merodajnega deželnega poslanca: »Le če bodo vsi okraji prosili, se bode učiteljem plača gotovo povišala; če pa samo trije ali štirje okraji prosijo, pa misli večina poslancev: ko bi bili res potrebni, bi gotovo vsi okraji prosili«.

Torej le brzo na delo gg. tovariši, v dveh mesecih bodo naši deželni poslanci zopet zborovali.

— *mm.* —

Z Dolenjskega. Dobil sem v roko knjižico »Naš cesar Franc Jožef I.«, tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani. — Res hvalevredno delo, ker se s tem otrokom napravi veliko veselje in se bode to spomeniško leto vsem toliko globokeje vtisnilo v spomin. Knjižica je lična in jako prikupljiva zaradi mnogih slik; tudi cena jej v primeri z obliko ni visoka. Dobí se na pr. 100 izvodov — ako se jih vkup naročí — za 15 gld., 200 izvodov za 30 gld. Ako se naročí 1000 iztisov se dobé zopet ceneje. Uvidi se, da res ne stane toliko, ako se ima le denar, da bi se kupila. Ravno slednjega pa većinom primanjkuje, posebno pa še po nekaterih občinah. Kako naj bi si omislil krajni šolski svèt uboge šolske občine za 100 ali 200 učencev teh knjižic? — Pri razdelitvi se pa ne sme ozirati na boljše in slabejše učence, ker tū ne gre za obdarovanje pridnosti, marveč za spomin na proslavljenje štiridesetletnice vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I. — Če krajni šolski svèt nima denarja, da bi to kupil,

ljudje v občini so pa ubogi, nobenega ni, da bi kaj dal, ali naj potem učitelj sam vse svoje dohodke žrtvuje za nakup knjžice? — Ali naj si jo z g. duhovnim pastirjem vkup omislita? Vidi se, da to ni lahko mogoče in tudi, da tega nikdo ne zahteva. Zato bi bilo pa tudi za otroke ubožnejših šol veselje, ako bi dobili na pr. mesto knjžice le čedno podobo našega presvetlega vladarja s kratkim popisom in kako pripovedko na drugej strani. Kakih 3 — 4 kr. bi se za to užé žrtvovalo. Mislim, da bi bil mali naš dar, ravno tako vzprejet, kakor je bil vzprejet v tempeljnu mali dar uboge vdove. Zato bi bilo prav, da bi se izdale kake take slike, katere bi napravile ubožnejšim občinskim otrokom mnogo veselja v spomin na slovesni dan štiridesetletne vlade Njega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I.

— 7. —

Iz Krškega. Poziv! »Pedagogičsko društvo« bode odposlalo na preslavni deželni zbor kranjski dobro utemeljeno prošnjo za izboljšanje učiteljskih plač na Kranjskem po vzgledu koroškega deželnega zbora, kateri je uredil plače tako-le: 700 — 600 — 540 — 480 gld.; vrhu tega bode prosilo za 10% starostne doklade. Da so bile do zdaj vse prošnje neugodno rešene, krivo je bilo mnogo to, ker učitelji niso bili jedini v svojih zahtevah. Tudi v bodoče se jim utegne jednako zgoditi, ako se ne združijo in ako za zdaj ne poudarjajo samo najnujnejših potreb. Zato bi bilo želeli, da se pridružijo gornji prošnji tudi drugi učitelji, konferencije, učiteljska društva, odbori itd. V ta namen ni treba družega, nego podpisati polo papirja, na kateri je zapisano, da se podpisani (pojedinci, odbori itd.) pridružijo v popolnem obsegu prošnji, katero odpošlje »Pedagogičsko društvo dné . . . na preslavni deželni zbor kranjski za izboljšanje dosedanjih učiteljskih plač. Ta pola naj se potem pošlje odboru »Pedagogičskega društva« v Krško, da jo o svojem času predloži z drugimi vred na dotično mesto.

S tem se posameznim društvom, konferencijam itd. delo olajša, stvar sama pa silno pospešuje. Kdor pa raje naravnost in na svojo roko prosi, svobodno mu: želimo le, da bi bilo obilno prošenj!

Odbor »Pedagogičskega društva« v Krškem v 26. dan junija 1888. l.

Iz Ljubljane. Presvetli cesar je podaril za razširjenje šolskega poslopja v Šent-Juriji pri Kranji 100 gld., za zgradbo šole na sv. Gori pri Litiji pa 150 gld.

— Strokovni šoli za lesno obrt, za šivanje čipk in za umetno vezenje otvorili se bode ti meseca oktobra t. l. Vodstvo obeh šol izročilo se bode, kakor se čuje, gospod profesorju Ivanu Šubicu.

— Podpore obrtnim, nadaljevalnim šolam na Kranjskem za l. 1888. so dovoljene: Nadaljevalna šola v Kočevji dobode 150 gld., v Kranji 250 gld., v Ljubljani 2000 gld., v Trziči 350 gld., v Novem Mestu 430 gld. in v Kameniku 350 gld.

— Šolsko leto se bode sklenilo na vseh srednjih in ljudskih šolah v soboto, v 14. dan julija t. l.

— Prikazala se je tu in nekaj tudi užé drugod po deželi pri otrocih egiptovska očesna bolezen. C. kr. deželni šolski svèt je o tej zadevi izdal ukaz dné 13. junija t. l., s št. 1142, po katerem naj se sploh ravna in skrbi, da se zapreči pot tej nepotrebnosti. V ta namen so zdravniki užé vse učence in učenke po šolah pregledali in bolnim očem zdravila zapisali.

Razpis učiteljskih služeb.

Št. 495

okr. s. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Šmartinu pod Šmarjino Goro s 450 gld. letne plače, s 30 gld. opravilnine in s stanovanjem se bode stalno umestila. Prošnje za-njo naj se do konec meseca junija t. l. vlagajo pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt Ljubljanske okolice v Ljubljani v 14. dan junija 1888. l.

Št. 449

okr. š. sv. Na čveterorazredni ljudski šoli v Cirknici se bode ti stalno, ali začasno umestili II. in IV. učiteljska služba, prva s 500 gld., ta pa s 400 gld. letne plače. Prošnje za-nji vlagajo se do 20. julija 1888. l. po postavnem potu pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Logatci v 14. dan junija 1888. l.

Št. 479

okr. š. sv. Na dvorazredni ljudski šoli v Begunjah nad Cirknico II. učiteljska služba s 400 gld. letne plače se bode stalno, ali začasno umestila. Prošnje za-njo naj se po uradnem potu vlagajo do 20. julija 1888. l. pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Logatci v 10. dan junija 1888. l.